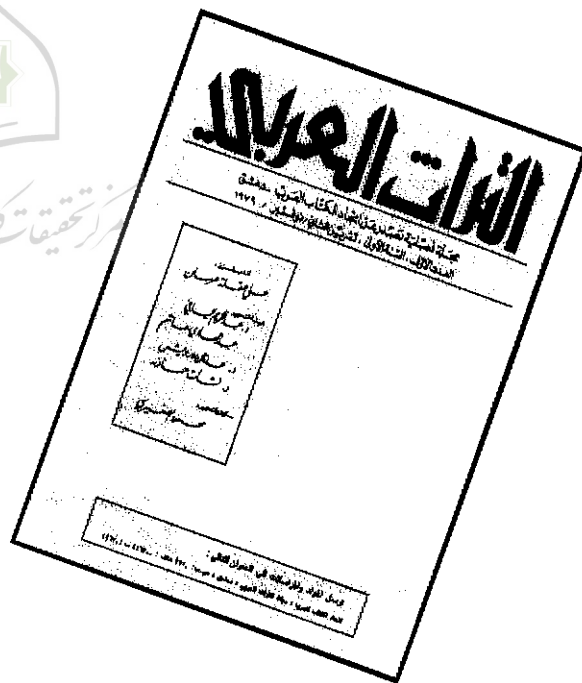
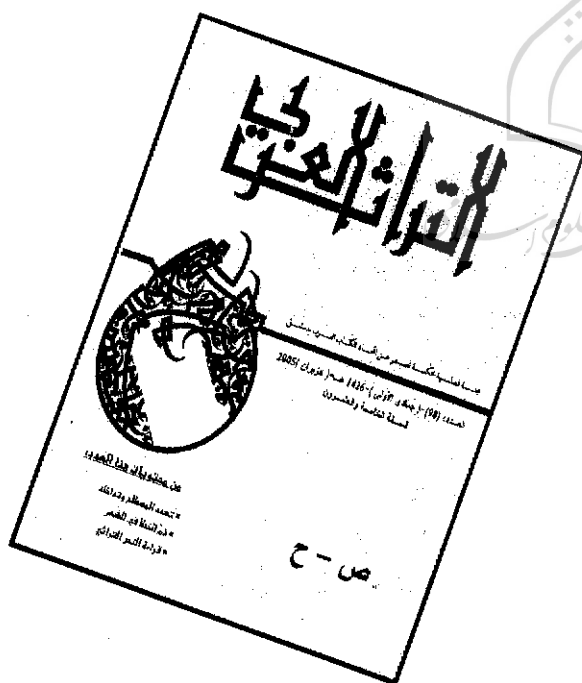

مجله «التراث العربی» در یک نگاه

سید مصطفی مطبوعه جی اصفهانی

سوری است که آثار متعددی در حوزه هنر، ادب و سیاست منتشر نموده است. این نشریه در قطع رحلی عرضه می گردد و بخش عمده ای از هر شماره به مقالات و نوشتارهایی اختصاص دارد که زیر مجموعه گسترده وسیع ادبیات عرب (نقد، معرفی، * این مجله در تهران کتابخانه ملی و دائرة المعارف بزرگ و در قم در کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی موجود می باشد.

۱. اتحاد کتاب العرب.

التراث العربی* فصلنامه ای است که از سوی کانون نویسندگان عرب^۱ منتشر می شود. این کانون که مقر آن در دمشق است مؤسسه ای نیمه دولتی محسوب می شود که نشریات و مجلات مختلفی مانند «الأداب الاجنبیة» و «الکاتب العربی» منتشر می نماید. شماره اول این مجله در نوامبر ۱۹۷۹ منتشر شد و تاکنون ۹۷ شماره آن به چاپ رسیده است و مدیرمسئول آن از ابتدا تاکنون علی عقله عرسان بوده است. وی از دانشوران

- سلمان قطایه، نظریة الانطاکی و فلسفته فی الانباض؛
بررسی آرای داود الانطاکی م ۱۰۰۸ق در خصوص نبض و
ماهیت آن.

- میشل الخوری، کتب ابن زهر الطیبة؛
بحثی در مؤلفات طبی ابن زهر الاشبیلی و تشریح آرای
مختلف در این باره.

- محمد زهیر البابا، علم السموم فی الطب العربی الاسلامی؛
درنگی در دانش سم شناسی در جهان اسلام.

- محمد مطیع حافظ، اعلام بنی عساکر من القرن
السادس الهجری و حتی نهاية القرن العاشر؛

معرفی خاندان بنی عساکر و بزرگان علمی این خاندان در
قرن ششم تا پایان قرن دهم، در این مقاله مجموعاً سی تن از
عالمان و دانشمندان معرفی شده‌اند.

- ملکه ابیضه، بالاستناد الی تاریخ دمشق لابن عساکر:
صورة کمیة للنشاطین الفکری والتربوی فی بلاد الشام فی
القرون الثلاثة الاولى للهجرة؛

پژوهشی در تحولات فکری تربیتی شامات در سه قرن اول ق.
این مقاله که بخشی از رساله دکتری مؤلف است در سال ۱۹۸۵ در
قالب کتابی از سوی دارالعلم للملایین در بیروت به چاپ رسید و
اثری است بسیار مهم در تاریخ تعلیم و تربیت اسلامی.

- سهیل زکار، الخلافة دراسة و نص لابن مرزوق؛
تصحیح و نشر مقدمه کتاب المسند الصحیح فی مآثر مولانا
ابی الحسن اثر ابن مرزوق دانشور بلندپایه مغربی است که در باب
خلافت و حاکمیت تحریر نموده است.

- عمر موسی باشا، التجدید والاحیاء فی التراث العربی المئوی؛
پژوهشی است در ابعاد مصادیق، مستندات و مآخذ تاریخی
این حدیث منسوب به حضرت ختمی مرتبت (ص): «ان الله
یبعث لهذه الامة على رأس كل مائة سنة من یجدد لها دینها».

- رویبر بندکتی، فی نظریة المعرفة عند تاودوروس
ابی قرة: احداث منهج المماثلة فی الفكر العربی؛

۲. شایسته تذکار است که عربان تحت تأثیرات سوء سیاست بر عربی بودن و
عروبت همه چیز و همه کس که فعلاً در قلمرو جغرافیایی آنان قرار دارد
تأکید و اصرار فراوان دارند و از این بدیهه غافلند که زبان عربی زبان
علمی فرهنگ و تمدن اسلامی بوده است که از مالزی تا مراکش بدین
زبان بحث و گفتگوی علمی در جریان بوده است و این زبان از برکت
قرآن کریم به چنین رتبت و مکانتی نائل آمده و الا با صرف نظر از چنین
منزلی، شأن زبان عربی مانند سایر زبان‌ها وسیله‌ای است بر تفهیم و
تفاهم و هیچ مایه تفاخر و بزرگی نمی‌تواند قلمداد گردد و همان گونه که
در قرآن کریم آمده است تنوع انسانی در زبان، نژاد، مکان و ... تنها
وسیله تعارف و معرفت بین ابناء بشر است و لا غیر.

شرح، مقایسه، انواع ادبی، کارنامه ادیبان، ادبای بزرگ و مانند
آن) قرار می‌گیرد. اینک با چشم پوشی از این گونه مقالات
درنگی می‌نماییم بر مقالات مهمی که در هر شماره منتشر شده
است و حتی المقدور پاره‌ای نکات را نیز یادآور می‌شویم باشد
که دانشوران عرصه‌های مختلف کشورمان از چند و چون
دانشوری در خطه‌ای از بخش عربی جهان اسلام آگاهی یابند و از
تجارب آنان نیک بهره برند-بمنه و کرمه.

- مصطفی الرفعی، تأثیر الحضارة العربیة [الاسلامیة] فی
الحضارة الغربیة؛^۲

تأثیر علوم و صناعات مسلمین بر جریان فرهنگ و تمدن
غربی در قرون وسطی بررسی شده است.

- بشار عواد معروف، ابن عساکر اخذ و عطاء؛
درنگی در احوال و آثار ابن عساکر مؤلف تاریخ دمشق.

- مطاع الطرایشی، من تاریخ التاریخ الکبیر؛
بحثی در اجزا و ابواب تاریخ دمشق ابن عساکر و بیان آرای
مختلف در این باب.

- سلمان قطایه، ابن النفیس واكتشاف الدوره الدمویة؛
کشف گردش خون به دست ابن نفیس.

- سکینه شهابی، الجلیس والانیس للمعانی بن زکریا
القاضی الجریری؛

معرفی نسخه‌های خطی کتاب الجلیس والانیس و
مآخذشناسی آنها.

- محمدرضوان الدایه، السیرة النبویة فی التراث الأندلسی؛
پژوهشی است در تحولات دانش سیره‌نگاری حضرت
ختمی مرتبت از منظر دانشوران اندلسی و توصیف امهات
تألیفات در این باره.

- محمد امین المیدانی، الفقعاق بن عمرو؛
درنگی در احوال قعقاع بن عمرو و از صحابیان حضرت ختمی
مرتبت (ص).

- دلال السلطی، احتفال اسبوع العلمیه التاسع عشر
بالبقرن الهجری الجدید؛

گزارشی از نوزدهمین گردهمایی متخصصان تاریخ علم در
تمدن اسلامی.

شماره ۲، ۱۹۸۰

- حافظ الجمالی، حریدة الفكر فی الحضارة العربیة
الاسلامیة؛

درنگی بر جریان آزاداندیشی در فرهنگ و تمدن اسلامی با
استناد به تاریخ تحولات فکر اسلامی.

- توفیق فهد، مساهمة العرب في النهضة العلمية الاوربية خلال القرون الوسطى؛
گزارشی است از نقش و تأثیر تلاش های علمی مسلمانان در دنیای مسیحی در قرون وسطی.

شماره ۵-۶، ۱۹۸۱

شماره پنجم و ششم که در یک مجلد منتشر شده است به مناسبت هزاره ابن سینا ویژه مباحث و پژوهش هایی است که ابعاد مختلف زندگی و آثار و افکار ابن سینا را مورد بحث و بررسی قرار داده است. ضمیمه ای نیز به این شماره ملحق شده است، مقالات این شماره عبارتند از:

- ابراهیم مذکور، ابن سینا بین المشرق والمغرب؛
گزارشی از تأثیر آرای ابن سینا بر شرق و غرب (اروپا).
- جورج شحاته، الهام ابن سینا فی تقدم العلوم؛
طبقه بندی علوم از دیدگاه ابن سینا.
- غانم هنا، علاقة الفلسفة الحديثة بمفهوم العقل عند ابن سینا؛

عقل از منظر ابن سینا و دیدگاه های جدید در این باره.
- غرة مریدن، ابن سینا طرفه العلمية والخاصة؛
ذکر برخی ویژگی های علمی و عملی و همچنین زندگی شخصی ابن سینا.

- غسان فینانوس، فلسفة الوجود عند ابن سینا؛
مباحث فلسفی وجود از دیدگاه ابن سینا.
- نشأة الحمارنة، طب العين في القانون؛
مباحث مربوط به چشم پزشکی در کتاب قانون.
- محمد زهیر، ابن سینا اسهم فی تأسيس علم المياه الحديث؛
مباحث مربوط به آب و هوا از منظر ابن سینا.
- احمد عروة، المناهج العلمية في معرفة خصائص الادوية عند ابن سینا؛

شناخت ادویه از دیدگاه ابن سینا.
- محمد المنونی، دور اثنین من مؤلفات ابن سینا فی تطعيم الدراسات الطبية بمغرب العصر الوسيط؛
تأثیر دو کتاب طبی الفیة و قانون در مباحث و تألیفات طی در خطه غرب اسلامی.

- تیسیر شیخ الارض، مفهوم العلم عند ابن سینا؛
درنگی در مفهوم و ماهیت علم از دیدگاه ابن سینا.
- عبدالکریم الیافی، القصيدة العينية في النفس و معارضاتها؛
طرح و توضیح برخی آرا و نظریات دانشوران در خصوص قصیده عینه شیخ رئیس.

درنگی است در آرای فلسفی-کلامی ابی قره، دانشور مسیحی قرن دوم ق که عمده تألیفات وی به عربی بوده است.
- عدنان قیطاز، ابراهیم بن ابی الدم الحموی مورخ العصر الايوبي الاول: حياته و آثاره؛
سیری در احوال و آثار ابراهیم بن ابی الدم دانشمند مشهور قرن ششم ق شهر حماة در دوره ایوبیان.

شماره ۳، ۱۹۸۰

- تیسیر شیخ الارض، الغزالی بوجهه الحقيقي؛
بحثی است در مجتهد یا مقلد بودن امام محمد غزالی.
- سلمان قطایة، الكحالة او طب العيون عند العرب؛
پژوهشی است تاریخی در دانش چشم پزشکی و سرآمدان این علم در جهان اسلام.

- عمر موسی باشا، دور العلم؛
مباحثی در تاریخ تعلیم و تربیت اسلامی.
- نتائج لجنة تحقيق التراث و مناهجه؛

گزارشی است از گردهمایی متخصصین احیا و تصحیح و نشر مخطوطات اسلامی که در سال ۱۹۸۰ در بغداد تشکیل شده است و نتیجه آن انتشار منشوری بوده است در جهت تحقق وحدت رویه در تصحیح و نشر مخطوطات.

- یاسین عبداللطیف، مناقشة لمصادر قضية احمد بن ماجد؛
بحثی درباره احمد بن ماجد در انورد مشهور مسلمان و نقد و بررسی آرای مستشرقان درباره وی.

شماره ۴، ۱۹۸۱

- عبدالکریم الیافی، قصة ابراهیم الخلیل بین ابن عربی و کر کخارد؛
درنگی مقایسه ای بین دیدگاه ابن عربی و کی بر که گور در موضوع حضرت ابراهیم (ع) و داستان ذبح اسماعیل.
- نشأت الحمارنة، تراجم الاطباء العرب؛
پژوهشی است در آثار و مؤلفاتی که به تاریخ طب اسلامی و سلسله و طبقات اطبا در جهان اسلام پرداخته اند.

- صلاح الدین الخالدي، ابن سینا و رعاية الامومة والطفولة؛
تشریح آرای طبی تربیتی ابن سینا درباره مادر و کودک.
- عمر موسی باشا، دور العلم: الاجازات العلمية؛
پژوهشی در تاریخ تعلیم و تربیت اسلامی با عنایت به نحوه اخذ و اعطای اجازات یا گواهینامه های علمی.

- ریاض عبدالحمید مراد، ابن عساکر فی رحلة النابلسی؛
تأملی در سفرنامه ابن عساکر «بخش سفر به نابلس».

- جعفر ركب الباب، اعجاز القرآن و ترجمته؛
 بحثی در امکان یا امتناع ترجمه و جوه اعجازی قرآن کریم.
 - سهیل عثمان، النموذج التعاطفی فی كتابة التراجم؛
 بحثی انتقادی در موضوع تراجم و ترجمه نگاری با عنایت به
 کتاب عیون الانباء اثر ابن ابی اصیبعه.
 - محمد خیر الشیخ موسی، مؤلفات ابی الفرج الاصبهانی
 و آثاره؛
 معرفی آثار و مؤلفات چاپی و خطی ابوالفرج اصفهانی.

شماره ۸، تموز ۱۹۸۲، ۲۴۰ ص

- محمد راتب، من التراث الحديث عبدالحميد الزهراوی
 مصلحاً اجتماعياً؛
 درنگی در احوال و آثار عبدالحمید زهراوی مصلح بزرگ
 شامات در اواخر عصر عثمانی.

شماره ۹، اکتبر ۱۹۸۲، ۲۴۰ ص

- غسان فنیانس، التوفيق بين الحكمة والشريعة في نظر
 ابن رشد؛
 «فلسفه و کلام» بحثی در سازگاری عقل و شرع از منظر ابن رشد.

شماره ۱۰، نوامبر ۱۹۸۳، ۲۴۰ ص

- فریدجحا، مصادر دراسة الخوارزمی؛
 معرفی آثار پدید آمده درباره خوارزمی.

شماره ۱۱-۱۲، ۱۹۸۳

این شماره ویژه تشریح و قانون گذاری در شریعت اسلامی
 است که پاره ای از مقالات مهم آن عبارتند از:
 - عبدالکریم الیافی، مکانه التشريیح و شأوها الاجتماعی؛
 ملاحظات اجتماعی تشریح در شریعت اسلامی.
 - ابراهیم سلقینی، الاجتهاد فی التشريع الاسلامی؛
 اصول و مبانی اجتهاد در تشریح.
 - محمد سعید رمضان البوطی، جوانب التبلیغ والامامة
 والقضاء فی شخصية النبي(ص)؛

ابعاد تبلیغ، ولایت و قضاوت در شخصیت پیامبر(ص).
 - فتحی الدینی، النظریه العامة للشريعة الاسلامیة تحدد
 ذاتيتها و طبيعة هدفها العام؛
 اهداف، طبیعت و دیدگاه کلی شریعت اسلامی.
 - وهبة زحیلی، مصادر التشريع غير المقبوله فی الاسلام؛
 منابع ناقبول تشریحات فقهی حقوقی در اسلام.

- فرید عقیل، ابن سینا و معراج النفس؛
 تشریح آرای ابن سینا درباره معراج.
 - خیرالله یف، مسألة تصنيف المعرفة العلمية في
 الشرقين الادنى والاوسط في القرون الوسطى (الفارابی،
 الخوارزمی، ابن سینا)؛
 طبقه بندی علوم و مقایسه آن از دیدگاه فارابی، خوارزمی و ابن سینا.
 - فیصل دبدوب، فلسفة الطب من البقراط الى ابن سینا؛
 مباحث مربوط به دانش طب و فلسفه آن در تمدن اسلامی از
 بقراط تا ابن سینا.

- مصطفی جواد، عصر ابن سینا الثقافی؛

تحولات و ویژگی های فرهنگی عصر ابن سینا.

- سهیل زکار، عصر ابن سینا السیاسی؛

تحولات و ویژگی های سیاسی عصر ابن سینا.

- بخماتوف نعمان، عصر ابن سینا الاقتصادی؛

تحولات و ویژگی های اقتصادی عصر ابن سینا.

- ابن سینا بروی قصة صباه من كتاب عیون الانباء فی

طبقات الاطباء؛

دوران کودکی ابن سینا به نقل از کتاب عیون الانباء.

- عبدالکریم الیافی، اجوبة الشیخ الرئیس عن مسائل

ابی الریحان البیرونی؛

مباحثی در پرسش و پاسخ معروف بین ابن سینا و بیرونی.

ضمیمه این شماره در دو بخش فراهم آمده است:

۱. مخطوط کتاب عیون الحکمة از آثار شیخ الرئیس.
 ۲. کتاب شناسی تألیفات ابن سینا که پس از تشریح آثاری که در
 این باب به چاپ رسیده است، آثاری که انتساب آنها به
 شیخ الرئیس قطعی است و بالغ بر ۱۵۱ کتاب و رساله می گردد و
 پس از آن در ذیل همین بخش ۱۱۲ اثر منسوب به شیخ الرئیس نیز
 معرفی شده و چنانچه اثری به چاپ رسیده و ویژگی های
 کتاب شناختی آن آمده و همچنین به مأخذ مورد استناد در ذکر اثر
 اشاره شده است. فرجام بخش کتاب شناسی به معرفی
 مخطوطات آثار و مؤلفات ابن سینا که در دارالکتب الظاهرية
 دمشق نگهداری می شود اختصاص یافته و اقدم نسخ مربوط به
 قرن ششم ق است.

شماره ۷، نisan ۱۹۸۲

- عبدالرحیم بدر، عن العرب والنجوم؛

درنگی در سیر تطور دانش نجوم در میان دانشوران مسلمان.

- سلمان قطایه، الاوبئة فی الطب العربی؛

تبیین و تشریح بیماری و با در طب اسلامی.

شماره ۱۷، ۱۹۸۴

- فتحی الدینی، اصول حقوق الانسان في التشريع الاسلامی و مدى اثرها في العلاقات الدوليہ؛
حقوق بشر از منظر منابع اسلامی و نقش آن در روابط بین الملل.
- نعیم الیافی، ثلاث قضايا حول الموسيقى في القرآن؛
پژوهشی در ابعاد موسیقایی کلام وحی.
- نشأة حمارنه، مقدمة حول طب العيون العربي (الکحالة)؛
دانش چشم پزشکی در جهان اسلام و درنگی در منابع و دستاوردهای آن.

شماره ۱۸، ۱۹۸۵

- تیسیر شیخ الارض، التربية عند ابن طفیل؛
تعلیم و تربیت از منظر ابن طفیل دانشور بلند پایه اندلسی.
- موفق السراج، ابو عبیدة التمیمی منهجه ومذهبه في مجاز القرآن.
- محمد عدنان قیطار، شرف الدين البارزی - حياته العلمية وآثاره؛
شرحی بر احوال و آثار علمی دانشور بلند آوازه شامی در قرن هفتم.
- عبدالاله بنهان، عطية الرحمن في صحة ارضاد الجوامک والاطیان؛
احیا و تصحیح مخطوطی است از عیسی بن عیسی السفطی (م ۱۱۴۳ هـ) که در موضوع حقوق (مستمری) ماهانه ای که دولت به برخی طبقات فقیر و مستمند جامعه اختصاص می داده است.
- احمد عزیز حسین، مطیع بن ایاس - حياته و زندقته؛
شرحی بر احوال و اشعار مطیع بن ایاس از شعرای قرن دوم ق که برخی نسبت الحاد و زندقه به او داده اند.
- فرید حجا، مصادر دراسة الطبيب العربي الكبير ابن الجزار؛
در سال ۱۹۸۴ به مناسبت هزارمین سال درگذشت ابن جزار طبیب و دانشمند معروف مغربی مجمعی جهانی در شهر قیروان زادگاه وی برگزار شد و این مقاله که به معرفی آثار و تألیفات ابن جزار و همچنین آثاری که در مورد وی نگاشته شده است اختصاص دارد به این گردهمایی تقدیم شده است.

شماره ۱۹، ۱۹۸۵

- محمد فتحی، التأویل اصلاً منهجياً عقلياً في تفسير الامام الطبري؛
پژوهشی در تأویل از دیدگاه طبری.
- تحقیق علی عقله عرسان، السماع لابی عبدالرحمن السلمی؛
تصحیح رساله ای است از عبدالرحمن سلمی در باب سماع.

- احمد الحجی الکردی، رجوع المنهم عن الاقرار الصادر عنه؛
تحقیقی در مبحث اقرار متهم.
- محمد الزحلی، الاجتهاد الفقهي بالشام في العصر الاموي؛
چگونگی اجتهاد فقهی فقه‌های دوره اموی در خطه شامات.
- نورالدین عتر، خبر الواحد الصحيح و اثره في العمل والعقیده؛
تحقیقی در مسأله خبر واحد.
- مصباح غلونجی، ابراهیم بن ادهم؛
سیری در احوال ابراهیم ادهم.
- مونس محمود غانم، امراض الملتحمه عند العرب؛
بختی در بیماری های ورمی و عفونی در طب اسلامی.

شماره ۱۳ و ۱۴، ۱۹۸۴

- فتحی الدینی، الامام الطبري و منهجه في التفسير؛
پژوهشی در روش تفسیری طبری.
- سهیل عثمان، بدائع ابن الازرق و علم الاجتماع؛
پژوهشی در آرای جامعه شناسانه ابن ازرق (م ۸۹۶)
دانشور بلند پایه اندلسی در اثر معروفش بدائع السلك في طبائع الملک.
- مختار هاشم، دیسقوریدس و کتابه؛
پژوهشی در کتاب طبی دیسقوریدس از اطبای منطقہ شامات که در عصر متوکل تعریب شد و از منابع مورد استفاده اطبای مسلمان گردید.
- محمد نذیر سنکری، المادة النباتية ما بين دیسقوریدس و ابن البيطار؛
مقایسه ای بین آرای دیسقوریدس و ابن بیطار در خصوص گیاهان دارویی و خواص آنها.
- فرید حجا، بیبلوغرافیا الدراسات الخلدونية: مؤلفات ابن خلدون و مصادر دراسته؛
معرفی قریب به چهارصد اثر «کتاب، مقاله» به زبان های مختلف درباره ابن خلدون با ذکر اطلاعات کتاب شناختی آنها.

شماره ۱۵-۱۶، ۱۹۸۴

- تیسیر شیخ الارض، التعلیم عند ابن خلدون؛
درنگی در آرای تربیتی ابن خلدون.
- نعیم الیافی، قواعد تشکیل النغم في موسيقى القرآن؛
پژوهشی در موسیقی الفاظ و نغمات قرآن.
- الکساندر رجمایف، ابن سینا و الموسيقى؛
موسیقی از منظر ابن سینا.

شماره ۲۲، ۱۹۸۶

این شماره ویژه امام محمد غزالی است و شش مقاله به وی اختصاص یافته است که عبارت است از:

- عبدالکریم الیافی، سیره الامام ابی حامد الغزالی و مکانته؛

شرحی بر احوالات و مکانت علمی غزالی.

- محمد فتحی، الفكر السياسي عند الغزالي والماوردي و

ابن خلدون؛

اندیشه سیاسی سه اندیشمند یاد شده و مقایسه هر یک با دیگری.

- رمضان البوطی، الامام الغزالی ذو فکر منهجي فذو

اختصاصات علمیه شتی؛

بختی در ویژگی ها و اختصاصات علمی غزالی.

- محمد الزحیلی، الغزالی الفقيه و كتابه الوجيز؛

بررسی و ارزیابی کتاب الوجیز از کتب فقهی غزالی و تأثیر آن

بر چارچوب فقه شافعی پس از وی.

- مصطفی جواد، عصر الامام الغزالی؛

بررسی و تحلیل اوضاع فکری فرهنگی عصر غزالی.

- سعاد حکیم، مکانة الغزالی من العلوم الصوفیه؛

منزلت و تأثیر غزالی در ادبیات تصوف.

- تحقیق مختار هاشم، العبودية الودية في الابحاث الوردية؛

تصحیح رساله ای از محمود بن یوسف الخطیب از دانشوران

و اطباء قرن هشتم ق است که درباره انواع غذاها و داروها و

گیاهان به ویژه گل هاست.

- ملکه ابیض، تنظیم التعلیم فی المسجد الجامع بدمشق

قبل نشوء المدارس؛

نظام تعلیم و تربیت اسلامی در دمشق قبل از پیدایش مدارس نوین.

شماره ۲۳، ۱۹۸۶

این شماره ویژه علامه اقبال لاهوری است و دو مقاله و دو

قصیده به وی اختصاص یافته است که عبارت است از:

- عبدالکریم الیافی، محمد اقبال فیلسوف الذات و شاعر العشق؛

بختی در فلسفه خودی از منظر اقبال.

- صادق آئینه وند، اليقظة الاسلامية في فارسیات اقبال؛

بررسی و تحلیل اندیشه اصلاحی اقبال از خلال اشعار

فارسی وی.

- عبدالرحیم الحصنی، فی ذکری الشاعر الخالد محمد

اقبال؛

قصیده ای در بزرگداشت مقام اقبال.

- ابراهیم بن مراد، من مظاهر تطور الطب في بلاد الشام في القرنين السادس والسابع الهجريين؛

پیشرفت های پزشکی در منطقه شامات در قرن ششم و هفتم ق.

- تیسیر شیخ الارض، علم الاجتماع الاقتصادي عند

ابن خلدون؛

جامعه شناسی اقتصادی از دیدگاه ابن خلدون.

شماره ۲۰، ۱۹۸۵

- عبدالکریم الیافی، شیراز و ابنها سعدی؛

متن خطابه ای است که در مجلس بزرگداشت سعدی در

دمشق ایراد شده است.

- محمد فتحی الدینی، اسالیب القرآن الکریم فی معالجة

النفس الانسانية؛^۳

تشریح ویژگی های نفس انسانی در قرآن کریم.

- ابراهیم الخوری، حياة احمد بن ماجد؛

شرحی بر احوال، افکار و آثار احمد بن ماجد دریاورد و

دریاشناس معروف مسلمان در قرن نهم ق.

- نشأت حمارنه، کتاب المهدب فی الکهل لاین نفیس؛

درنگی است در کتاب مهدب ابن نفیس در طب و پرشمردن

ویژگی های آن و معرفی و ارزیابی مخطوطات آن.

- عبدالرزاق معاذ، مؤرخو العمران والاواید بدمشق حتی

نهاية العهد العثماني؛

معرفی مورخان و آثاری که در خصوص عمران و آبادی شهر

دمشق پدید آورده اند حسب ترتیب زمانی.

شماره ۲۱، ۱۹۸۵

- محمد فتحی الدینی، اسالیب القرآن الکریم فی معالجة

النفس الانسانية؛^۴

تشریح ویژگی های نفس انسانی در قرآن کریم.

- عبدالکریم الیافی، علماء العقاقير النباتية في الحضارة

العربية الاسلامية؛

کوشش های دانشمندان مسلمان در عرصه گیاه شناسی.

- ابراهیم الخوری، مؤلفات احمد بن ماجد؛

پژوهشی در آثار و تألیفات ابن ماجد و معرفی آثار چاپی و

خطی وی.

۱- نوشیراوی، البیمارستانات الاسلامية في العصور

الوسطی؛

مباحثی در معرفی و تشریح مراکز و مؤسسات درمانی جهان

اسلام در فترت قرون وسطی.

- نذیر الحسامی، مع الدكتور محمد اقبال فی نجواه الصوفیه؛
قصیده ای در بزرگداشت مقام اقبال.

- ابراهیم حوزی، لقاء فاسکو داغاما و احمد بن ماجد
مستحیل؟

احمد بن ماجد از دریانوران و دریاشناسان و بنیانگذار دانش
دریانوردی نوین در قرن دهم ق بوده است و مباحث بی شماری
در خصوص نقش و تأثیر وی بر دانش جغرافیا و دریانوردی مطرح
گشته است، این مقاله نیز به همین مسأله پرداخته است.

- مصطفی العلونی، التوزیع السکافی عند العرب؛
جمعیت و جمعیت شناسی در میراث علمی اسلامی بررسی
شده است.

شماره ۲۴، ۱۹۸۶

- ابراهیم الحوزی، العرب والصین علاقات و دية و تبادل
سفارات؛

معرفی و تشریح بخشی از سفرنامه دریانورد چینی ای است
که در قرن نهم ق برخی مناطق خلیج فارس «جزیره هرمز، منطقه
ظفار» و مکه را توصیف نموده است.

- محمد شحادة، ابن ابی اصیبعه و مصنفة فی طبقات الاطباء؛
بررسی و تحلیل کتاب معروف طبقات الاطباء.

شماره ۲۵-۲۶، ۱۹۸۶/۱۹۸۷

- عبدالکریم الیافی، بهاء الدین العاملی و فكرة المتصل
و المنفصل؛

درنگی در احوال و آثار شیخ بهایی.
- محمد فتحی الدینی، اسالیب القرآن الکریم فی معالجة
النفس الانسانية (۳)؛

تشریح و پژوهشی در قرآن کریم.
- نعیم الیافی، عودة الی موسیقی القرآن؛
پژوهشی در ابعاد موسیقایی آیات قرآن و نقد و بررسی آرای
مختلف در این زمینه.

- التوانی بوبکر، الاسطول الفاطمی؛
پژوهشی در ناوگان دریانوردی سلسله فاطمیان در دریای
مدیترانه.

- محمد صالح بریندی، آداب التریبۃ الاسلامیة العربیة؛
بحثی در اصول و مبانی تربیت اسلامی.
- حسان الکاتب، منافع الاغذیة و دفع مضارها لابی بکر
الرازی؛
معرفی و بررسی کتاب مذکور اثر ابوبکر رازی.

- محمد امین میدانی، این البیطار؛

درنگی بر احوال و آثار ابن البیطار گیاه شناس مشهور اندلسی.

شماره ۲۷ و ۲۸، ۱۹۸۷

این شماره نیز همچون شماره ۲۳ ویژه علامه اقبال لاهوری
است و ده مقاله به همراه اشعار و قصائدی در بزرگداشت اقبال
ارائه شده است که عبارتند از:

- اشرف قاضی، فی ذکری محمد اقبال؛
در بزرگداشت اقبال.

- عبدالکریم الیافی، عظمة محمد اقبال فی اصلته.
درنگی در اصالت و استواری آرا و اندیشه های اقبال.

- جواد المرابط، اقبال و رسالته الکبری فی الحیة؛
بحثی در ابعاد فلسفی اندیشه های اقبال.

- نذیر الحسامی، الی باعث الصحوة فی الشرق.
- عبدالرحیم الحصنی، فی محراب الخالدين.

- عقیفه الحصنی، للمرأة والجمال فی شعر اقبال؛
زن و زیبایی از منظر اقبال.

- هند هارون، قصیده فی ذکری اقبال.

- حسین عمر، محمد اقبال و مجلس شوری ابلیس.
- عنایة الله صدیقی، نظریة اقبال عن الباکستان؛

نظر اقبال راجع به تشکیل دولت پاکستان.

- سمر روحی الفیصل، صورة الدكتور محمد اقبال فی
الادبیات العربیة؛

انعکاس اقبال و تعالیم وی در ادبیات عربی.

- محمد فتحی الدینی، الخطبة والولاية فی عقد الزواج
فی التشريع الاسلامی؛

بحثی فقهی حقوقی درباره نکاح و احکام آن.

- سعاد حکیم، محمد عبده مصلح مختلف فیه؛

بررسی و نقد آرای مختلفی که در خصوص محمد عبده ابراز
شده است.

شماره ۲۹، ۱۹۸۷

- محمد فتحی الدینی، هل قوة استمرار الحكم السابق
ثابتة بالاستصحاب شرعاً او عقلاً؛

بحثی در اصول فقه استصحاب.

- محمد زهیر البابا، المؤلفات العربیة فی علمی الفلاحة والنبات؛
معرفی توصیفی آثاری که در این دو علم در شرق به نگارش
درآمده و همچنین تبیین شکوفایی این علم در تمدن اسلامی و
آثاری که دانشوران مسلمان در این عرصه خلق نمودند.

شماره ۳۴، ۱۹۸۹

- عادل العامل، ابوالعبر الهاشمی؛

بختی در پدیده ویژه ای که در عصر عباسیان ظهور می کند و آن عبارت است از تظاهر به حمق و جنون برای بیان پاره ای از مکنونات ضمیر در محیطی که تنها یک صدا و آن هم در تأیید حاکمیت است. ابوالعبر الهاشمی متولد ۱۷۵ ق نیز از جمله چنین اشخاصی بوده است که با تجاهل به حمق و جنون خلفای عباسی را به تمسخر و استهزای می گرفته است.

شماره ۳۵-۳۶، ۱۹۸۹

- شاکر مطلق، تطوّر الدراسات الغربیه لتاریخ الطب العربی؛

پژوهشی است در چگونگی اهتمام مستشرقین به مباحث و موضوعات «طب و طبابت» در جهان اسلام و معرفی سرآمدان این موضوع و نحوه و روش علمی آنان در بررسی این دانش نزد مسلمین و طبقه بندی آثار و تألیفات آنان.

- وفیق برکات، الاسطول البحری فی الفكر العسکری

للناصر صلاح الدین الايوبی؛

پژوهشی در دریانوردی و کشتیرانی و ناوگان جنگی در دریای مدیترانه در قرن ششم مقارن با جنگ های صلیبی.

- سعاد حکیم، الولاية الصوفیه؛

نقد، بررسی و تحلیل کتاب النبوة والولاية فی مذهب

ابن عربی الفکری اثر میشل شود کویچ، پاریس ۱۹۸۶.

شماره ۳۷-۳۸، ۱۹۸۹/۱۹۹۰

این دو شماره ویژه «علم الفلاحة و النبات و الحيوان» دانش

کشاورزی، گیاه شناسی و جانورشناسی نزد مسلمین است که مقالاتی چند به این موضوعات اختصاص یافته است.

- عبدالکریم الیافی، فن الحدائق ونصوص فی التراث

العربی الاسلامی؛

دانش طراحی و معماری باغ ها و بساتین در تمدن اسلامی.

- محمد زهیر البایا، علم الفلاحة فی بلاد الشام؛

دانش کشاورزی در خطه شامات، سرآمدان این علم و اهم تألیفات

این دانشوران و دستاوردهای کشاورزی عملی در دوره اسلامی.

- فاضل السباعی، فلاحه الرمان فی الاندلس؛

بررسی کاشت، پرورش و محصول میوه انار در اندلس از

خلال تألیفاتی که دانشوران مسلمان اندلسی از خود به جا نهاده اند.

- سلمان حرفوش، علم الزراعة عند العرب وتأثیره فی اوربا؛

دانش کشاورزی در میان مسلمانان و تأثیر آن بر فعالیت های

کشاورزی در اروپای قرون وسطی.

- نشأت حمارنه، الکافی فی الکحل لخليفة ابن ابی

المحاسن الحلبي؛

کتاب الکافی فی الکحل اثر دانشمند و طبیب حلبی در قرن

هفتم ق را دو تن از مستشرقین تصحیح و در دو تاریخ مختلف

منتشر کرده اند. این کتاب مناقشات فراوانی را در خصوص

مؤلف، منابع و موضوع برانگیخته است که در این مقاله بحث و

بررسی شده است.

- تیسیر شیخ الارض، علم الاجتماع السياسی عند

ابن خلدون؛

درنگی در مباحث جامعه شناسی سیاسی از منظر ابن خلدون.

شماره ۳۰، ۱۹۸۸

- صالحه سنقر، المجادلات الثقافية للمرأة فی بلاد

الشام؛

سیری است در فعالیت های زنان در عرصه های علمی و

فرهنگی در دوره اموی و عباسی در منطقه شامات.

- صادق آئینه وند، الحياة الفكرية فی العصر المملوكی؛

بختی در تطورات و خصائص فرهنگی دوران ممالیک.

- فاضل السباعی، الصيدلانی الاندلسی ابوالعباس

النباتی «ابن الرومية»؛

شرحی بر احوال و آثار ابوالعباس نباتی داروشناس اندلسی.

شماره ۳۱، ۱۹۸۸

- محمود مصطفی حلاوی، القابسی و فکرة التربوی بین

الاصالة والتجديد؛

گزارشی از آرا و اندیشه های تربیتی ابن قابس مؤلف کتاب

الرسالة المفصلة لاحوال المتعلمین و احکام المعلمین و

المتعلمین از دانشوران قرن چهارم ق.

شماره ۳۲، ۱۹۸۸

- شارل بیلا، هل يمكن معرفة معدل المواليد فی زمن

النبي (ص)؛

پژوهشی است در خصوص جغرافیای انسانی و جمعیت در

صدر اسلام با استفاده و استناد به کتب انساب و مشجرات.

شماره ۳۳، ۱۹۸۸

- عبدالکریم الیافی، سمات العلم والتعلیم فی الحضارة

العربية الاسلامية؛

درنگی در تاریخ تحولات تعلیم و تربیت اسلامی.

نقش کتاب «نگار شگران» و مساجد در تعلیم و تربیت اسلامی در قرون اولیه اسلام.
- عبداللطیف ارناووط، الموالی و نظام الولاء من الجاهلیة حتی آخر العصر الاموی؛
پژوهشی در چگونگی نظام ولاء در صدر اسلام.

شماره ۴۱، ۱۹۹۰

- عبدالکریم الیافی، ابو عبد الله الحارث بن اسد المحاسبی و کتابه التوهم؛
درنگی است در احوال و آثار ابو عبد الله المحاسبی از اقطاب صوفیه در قرن دوم ق به ویژه کتاب التوهم که آربری در سال ۱۹۳۷ در قاهره به چاپ رسانده است.
- منیر سعدالدین، الزوایا و الخواصق الصوفیة و المكتبات فی التراث؛
درباره نقش زاویه ها، خانقاه ها و کتابخانه ها در چگونگی و سیر تعلیم و تربیت اسلامی است.
- محمد الحامدی، القمر فی عجائب المخلوقات؛
تشریح دیدگاه قزوینی در اثر مشهورش عجائب المخلوقات درباره ماه و اجرام سماوی.
- علی احمد، العاملون فی میدان الاتقاصد و الخمدة فی المشرق العربی من الندلسیین و المغاربة؛
پژوهشی در ارتباطات اقتصادی و مناسبات اجتماعی بین مغرب و مشرق اسلامی از قرن پنجم تا نهم ق.

شماره ۴۲-۴۳، ۱۹۹۱

- عبدالرزاق الشقیقی، عصر الترجمة و العصر الذهبی للطلب العربی الاسلامی؛
گزارشی است از دانش طب نزد مسلمانان و هنگامه شکوفایی آن و برشمردن علل و عوامل توفیق دانشوران این عرصه و آثار مهمی که عرضه نموده اند.

- نادیة الغزوی، طائر سلیمان (ع) الهدهد؛
توصیف هدهد در فرهنگ و تمدن اسلامی.
- زهیر حمیدان، ثابت بن قره ابوالحسن ۲۱۱-۲۸۸ ق؛
سیری در احوال و آثار ثابت بن قره مترجم و طبیب مشهور عصر عباسی.

شماره ۴۴، ۱۹۹۱

- عبدالکریم الیافی، صور من شاعریة محمد اقبال؛
سیری در آرای حکمی اقبال.

- ابراهیم بن مراد، مسیریة علم النبات عند العرب؛
تاریخ و تحولات دانش کشاورزی در جهان اسلام.
- نادیة الغزوی، من بساتین الشام؛
برشمردن خصائص و ویژگی ها و انواع میوه سیب از خلال تألیفات و آثاری که در موضوع درخت و میوه شناسی در جهان اسلام تألیف شده است.

- محمد مروان السع، خصائص اللحم و ذبائح الحیوانات فی مخطوطة زهة النفوس و الافکار فی خواص النبات و الحیوان و الاحجاز؛
پژوهشی در کتاب نزهة النفوس و الافکار ... اثر زین الدین دمشقی از دانشوران قرن نهم ق و استخراج و تحلیل آنچه وی در خواص و ویژگی های انواع گوشت حیوانات برشمرده است.
- احمد عبدالقادر صلاحیة، التعریف بکتاب کشف الاسرار عن حکم الطیور و الازهار؛
معرفی و تحلیل کتاب کشف الاسرار عن حکم الطیور و الازهار اثر ابن غانم المقدسی از دانشوران قرن هفتم ق که در موضوع پرندة شناسی و گیاه «گل» شناسی تألیف شده است.
- انس خالدوف، علم النبات فی کتاب عجائب المخلوقات؛
زکریا قزوینی از دانشوران قرن هشتم صاحب کتاب معروف عجائب المخلوقات مسائل و موضوعات مختلفی را در کتاب خود بررسی کرده است، از جمله خواص و ویژگی های انواع مختلف و طبقات گوناگون گیاهان که آرای وی در این باب بررسی شده است.

- فتحی مهدی، ترجمات القرآن الکریم فی بوغسلاویا؛
بررسی و تحلیل ترجمه های قرآن کریم به زبان های رایج در منطقه بالکان.

- ولید سراج، صنعة الكتابة عند العرب؛
تطور فن نگارش در قرون نخستین اسلامی.

شماره ۳۹ و ۴۰، ۱۹۹۰

- آن ریغور، حب الله لنفسه عند الغزالی؛
تحلیل و توضیح باب ۳۶ کتاب احیاء العلوم غزالی است که معنون به عنوان «محبة الله للعبد و معناها» شده است.
- سمیر سعید کجو، مجدالدین بن الاثیر و منهجه فی التألیف؛
روش شناسی و تحلیل آثار برجاستانده از مبارک بن ابی الکریم معروف به ابن اثیر از دانشوران عهد اتابکان موصل در قرن ششم.
- محمد منیر سعدالدین، دور الكتاب و المساجد عند المسلمین؛

شماره ۴۷، ۱۹۹۳

- عبدالکریم الیافی، ابن خلدون و منهجه العلمی فی البحث؛
روش شناسی ابن خلدون.
- محمد منیر سعدالدین، النقابات عند المسلمین؛
اتحادیه‌ها، جماعات و انجمن‌های صنفی اجتماعی در تمدن اسلامی.

شماره ۴۸، ۱۹۹۲

- محمد منیر سعدالدین، المدرسة عند المسلمین؛
درنگی در نقش مدرسه به عنوان محور تعلیم و تربیت اسلامی در تمدن اسلامی.

شماره ۴۹، ۱۹۹۲

- ابراهیم الکیلانی، مصطلحات تاریخیه مستعملة فی العصور الثلاثة الايوبی والمملوکی والعثمانی؛
توضیح اصطلاحات تاریخی به کار رفته در دوران ایوبیان، ممالیک و عثمانی.
- عمر الدقاق، العلوم العربية فی الاندلس و اثرها فی اوربا؛
خدمات علمی و فرهنگی اندلس به اروپای قرون وسطی.
- عبدالقادر هنی، المعانی القرآنیة فی الشعر الجزائری الحديث؛
قرآن کریم در آینه شعر معاصر الجزائری.
- فؤاد حسن حسین ابوالهیجاء، المعارف العلمیة فی کتاب نهیة الارب فی فنون الادب؛
سیری در کتاب نهیة الارب اثر نویری و بررسی و تحلیل دانش‌ها و معارف علمی و طبیعی ذکر شده در آن.

شماره ۵۰، ۱۹۹۳

- محمد احمد قاسم، علم المعجزة عند العرب؛
پژوهشی در دانش معجم و مرجع نگاری مسلمین.

شماره ۵۱، ۱۹۹۳

این شماره به نكوداشت جلال‌الدین سیوطی اختصاص یافته و مقالات چندی در احوال، افکار و آثار وی قلمی گردیده است.
- عبدالکریم الیافی، جلال‌الدین سیوطی - موقعه فی عصره - قلمه بیرونی حیاته؛
سیری در اوضاع سیاسی اقتصادی و اجتماعی عصر سیوطی «دوران ممالیک جراکسه».

- عیسی العاکوب، جمالية المفردة القرآنیة عند ضیاءالدین بن الاثیر؛

تشریح آرای و اندیشه‌های قرآنی ابن اثیر صاحب کتاب معروف المثل السائر.

- محمد عبداللطیف صالح الفرفور، طوربان حنیفان ممن منهما صاحب تکملة البحر؛

پژوهشی در باره مؤلف کتاب فقهی تکملة البحر و نقد و بررسی آرای مختلف در این باب.

- محمدرواس قلعه جی، علی بن ابراهیم بن بختیشوع الکفرطابی و کتابه تشریح العین؛

سیری در احوال و آثار ابن بختیشوع از دانشوران و اطباء معروف قرن پنجم و کتاب معروف وی در دانش چشم پزشکی.

شماره ۴۵، ۱۹۹۱

- مصطفی الشعاع، الحجاج بن یوسف الثقفی؛
سیری در احوال حجاج بن یوسف خلیفه امری.

- محمد منیر سعدالدین، آداب و خدمات السكن الداخلي فی المدرسة عند المسلمین؛

مدارس علمیه در تمدن اسلامی هم به عنوان محل درس و بحث طلاب محسوب می‌شده است و هم محل سکونت و استراحت آنان. این مقاله مقررات و ضوابط و خدمات سکونتی این مدارس را بررسی کرده است.

این مدارس را بررسی کرده است.

- سکیته الشهابی، عمرو بن معری کرب الزبیدی؛
سیری در احوال عمرو بن معری کرب از رجال صدر اسلام.

- فرید حجا، مکانة الطیب العربی ابی القاسم الزهراوی فی تاریخ الحضارة؛

درنگی در نقش و تأثیر زهراوی دانشور و طبیب بلند پایه و صاحب کتاب التصریف بر دانش پزشکی در جهان اسلامی.

شماره ۴۶، ۱۹۹۲

- علی اکبر ضیایی، رساله فی بیان مذاهب التصوف لابی حفص السمرقندی؛

تصحیح و شرح رساله فی بیان مذاهب التصوف اثر ابو حفص سمرقندی از اقطاب صوفیه قرن پنجم ق.

- محمد فیض الله الحامدی، العقرب بین الحقیقة والخیال فی بعض کتب التراث؛

بررسی و تحلیل آرای وارده در کتب دانشوران جهان اسلام در باب عقرب.

- محمد زهیر البابا، عصر جلال الدین السیوطی و الحیاة العلمية فيه؛

پژوهشی در احوال و اوضاع علمی فرهنگی دوران سیوطی .

- عبداللطیف الارناووط، جلال الدین السیوطی...

الانسان؛

درنگی در حیات علمی سیوطی .

- سعدی الوجیب، السیوطی علامة عصره؛

ویژگی ها و امتیازات علمی سیوطی .

- عندنان الدرویش، اتهام الجلال الدین السیوطی بین

التبرئة والادانة؛

بررسی و تحلیل آرای برخی دانشوران درباره سیوطی .

- وهبة الزحیلی، السیوطی امام التفسیر بالمأثور فی

القرن العاشر؛

کوشش و روش تفسیری جلال الدین السیوطی .

- محمد الزحیلی، اسهام السیوطی بالافتاء؛

درنگی در آثار فقهی سیوطی .

- محمد یوسف الشریجی، الالفاظ المعربة فی القرآن

الکریم؛

تشریح برخی آرای قرآنی سیوطی .

- تحقیق بدیع السید اللحام، مشتهی العقول فی منتهی

النقول للسیوطی؛

تصحیح و توضیح رساله مشتهی العقول ... اثر سیوطی .

- مؤلفات جلال الدین السیوطی المخطوطة والمطبوعة؛

کتاب شناسی آثار سیوطی .

شماره ۵۲، ۱۹۹۳

- عزت السید احمد، مقومات الاخلاق عند الغزالی؛

تشریح اصول و مبانی اخلاق از منظر امام محمد غزالی .

- جوزیف کلاس، النباتات الطیبة؛

خواص و ویژگی های گیاهان دارویی و چگونگی جریان

تجارت و عرضه این گیاهان در جهان اسلام در قرون وسطی .

- عبدالعزیز الساورى، القلم لابی محمد السراج النحوی؛

تصحیح رساله قلم اثر ابن سراج در موضوع چگونگی کتابت

حروف عربی .

شماره ۵۳، ۱۹۹۳

- مصطفی العلوانی، الانسان والحيوان فی محكمة الجنان؛

تشریح و بررسی مفهوم انسان و حیوان از دیدگاه رسائل

اخوان الصفا .

- اسعد الخطیب، الاطار الدفاعی عند الصوفیة؛

مفهوم جهاد و ایستادگی در برابر دشمن از منظر صوفیان و

بیان مصادیق تاریخی آن .

- عبداللطیف الارناووط، الحسن بن الهیثم؛

سیری در احوال و آثار ابن هیثم .

- علی احمد، مدينة الزهراء الاندلسیة؛

چگونگی بنیان نهادن شهر «یالزهراء» در اندلس و وصف

معماری و ویژگی های شهری و عمرانی آن در دوران شکوفایی

فرهنگ و تمدن اسلامی در اندلس .

شماره ۵۴، ۱۹۹۴

- علی میرلوحی، بلاغة التشبیه فی القرآن الکریم؛

تشریح وجوه بلاغی تشبیه در قرآن کریم .

- محمد عندنان قیطاز، بدرالدین ابن جماعة؛

سیری در احوال و آثار ابن جماعة دانشور شامی قرن هفتم ق .

- احسان محمد جعفر، المذهب الذری عند المفکرین

العرب المسلمین؛

تشریح نظرگاه دانشوران اسلامی درباره جسم و اجزای آن .

- عبداللطیف الارناووط، فضائل بیت المقدس و فضائل

النشام للمکناسی؛

بررسی و توصیف نسخه خطی فضائل بیت المقدس ... اثر

مکناسی از دانشوران مغربی قرن هفتم ق .

- احمد عبدالقادر صلاحیة، البحر فی معاجم اللغة؛

بررسی و مقایسه کلمه بحر در معاجم و فرهنگ های لغت و

بیان وجوه افتراق و اتفاق آن .

شماره ۵۵-۵۶، ۱۹۹۴

این شماره ویژه شهر دمشق منتشر شده است و ابعاد مختلف

تاریخی تمدنی اقتصادی و ... این شهر مورد بحث و بررسی قرار

گرفته است، پاره ای از این مقالات عبارتند از:

- نقولا زیاده، الحیاة العلمية فی بلاد الشام فی ایام الممالیک؛

بررسی اوضاع و احوال علمی فرهنگی شهر دمشق در ایام

ممالیک .

- بنیه عاقل، دمشق من الفتح و حتی ایام العباسی دراسة

فی العمران؛

پژوهشی در ساختار معماری و عمرانی شهر دمشق در دوره امویان .

- نشأت حمارنه، فضل دمشق فی تطور الطب بین العصرین

النوری والمملوکی؛

تشریح نهضت علمی به ویژه فعالیت های علمی در

زمینه طب در فترت بین دوران نورالدین زنکی تا روی کار آمدن ممالیک در خطه شامات .

- نزه الکواکبی، الحیاة العمرانیة فی دمشق فی العهد العثماني؛
توصیف ویژگی های معماری شهر دمشق در دوران عثمانی .
- علی القیم، اضواء تراثیه علی مساجد دمشق؛
توصیف و تشریح ویژگی های معماری مساجد دمشق .

شماره ۵۷، ۱۹۹۴

- عبدالکریم الیافی، ابن طفیل و رسالته الفلسفیه حی بن یقظان؛
سیری در افکار و اندیشه های فلسفی ابن طفیل در اثر معروف
وی حی بن یقظان .

- مختار حبار، الحضور الصوفی فی الجزائر علی العهد العثماني؛
نهضت و حرکت تصوف (طرق، زوایا، اصول و مبانی و
اقطاب) در منطقه الجزائر در دوران حاکمیت عثمانی بر این منطقه .
- عبدالاله بنهان، جلال الدین السیوطی اضواءات تحلیله
فی سیرته؛

نقد و بررسی و مناقشه پاره ای آرا که در خصوص احوال و
آثار سیوطی ارائه شده است .

- عبداللطیف یاسین، فضل اطباء العرب علی اوربا فی
القرن الوسطی؛
تشریح خدمات اطبای مسلمان به اروپای قرون وسطی .

شماره ۵۸، ۱۹۹۵

- محمد فیض الله الحامدی، الطوفان بین الحقیقة
والاسطورة؛

پژوهشی در طوفان نوح از منظر اساطیر، ادیان و مذاهب
مختلف .

- فاضل السباعی، زراعة النخیل عند العرب؛
کاشت، داشت و برداشت نخل در تمدن اسلامی .

- علی القیم، حلب و طریق الحریر؛
گزارشی از کنفرانسی که یونسکو تحت عنوان حلب و جاده
ابریشم در سال ۱۹۹۴ در شهر حلب برگزار نموده و چهل و دو
نفر از صاحب نظران در این گردهمایی خطابه و مقاله ارائه نموده
و ابعاد مختلف موضوع را بررسی کرده اند .

شماره ۵۹، ۱۹۹۵

- مصطفی العلوانی، استخدام المفهوم الديموغرافی عند
ابن خلدون؛
پژوهشی در جمعیت نگاری آماری از دیدگاه ابن خلدون .

- سامی خلف حمارنه، اسرة الدمشقی الطیبیه؛
شرحی بر احوالات و تاریخ خاندان «دمشقی» که دانش طب
را به صورت موروثی به نسل بعدی منتقل می نموده و از اوائل
دوران امویان تا ایام معتصم عباسی مشعل دار دانش طب در
معالجه و تألیف محسوب می شدند .

شماره ۶۰، ۱۹۹۵

- هناء دویدی، السند العلمی فی کتب برامج العلماء فی الاندلس؛
پژوهشی در چگونگی ذکر مشایخ و کتب در برنامه تعلیم و
تربیت علمی در اندلس .

- عبداللطیف الارناووط، العلماء عند المسلمین؛
نقد و بررسی کتاب العلماء عند المسلمین اثر دکتر محمد
منیر سعدالدین .

شماره ۶۱، ۱۹۹۵

این شماره به بزرگداشت «جاحظ» اختصاص یافته است و مقالاتی
در باب احوال، افکار و آثار وی به بحث و بررسی پرداخته اند .

- عبدالکریم الیافی، کتاب «الحيوان» لأبی عثمان الجاحظ؛
سیری در کتاب الحيوان اثر جاحظ .
- صالحة سنقر، المرأة عند الجاحظ؛
زن در اندیشه جاحظ .

- عبداللطیف الارناووط، الجاحظ تحت مجمر شفیق جبری؛
نقد و بررسی کتاب الجاحظ معلم العقل والادب اثر شفیق جبری .

- عزت السید احمد، مقومات الجمال عند الجاحظ؛
پژوهشی در آرای «زیبایی شناسانه» جاحظ .

- سمر روحی الفیصل، اسلوب الجاحظ؛
درنگی در روش شناسی تألیفات جاحظ .

- نصرالدین البهرة، الفاکهة عند الجاحظ؛
طنز و سخریه از منظر جاحظ .

- سام عمّار، نزهة فی کتاب البخلاء؛
سیری در کتاب بخلاء جاحظ .

- سعاد رمزی، الفاظ الحیاة الاجتماعية فی الادب الجاحظ؛
پژوهشی در اصطلاحات و تعبیرات مربوط به مناسبات و
روابط اجتماعی از خلال آثار و تألیفات جاحظ .

شماره ۶۲، ۱۹۹۶

- شوقی المعری، المرئضی الزبیدی صاحب تاج العروس؛
سیری در احوال مرئضی الزبیدی صاحب کتاب معروف
تاج العروس .

- باتریسیا سبالینو، اشکالیه الاصاله فی «المسائل الصقلیة» لابن سبعین؛

پژوهشی در رساله المسائل الصقلیة اثر ابن سبعین از دانشوران اندلسی قرن هفتم که در موضوع فلسفه فراهم آمده و نقد و بررسی آرای مختلف و متشعب مستشرقان درباره وی.

- محمد عدنان یطاز؛ الهجمات المغولیه علی الشرق العربی؛

تحقیقی در حملات نظامی مغول بر منطقه شامات.

- لوی علی خلیل، فردیه حی بن یقظان؛

پژوهشی فلسفی زبانی در مسأله حی بن یقظان.

شماره ۶۳، ۱۹۹۶

- نصرالدین البهرا، الحضارة العربیة الاسلامیة والترجمة؛ ارزیابی کارنامه ترجمه در فرهنگ و تمدن اسلامی.

- عبدالقادر فیدوح، البحث العقلی فی الجمالیة العربیة؛ تحلیل عقلی مباحث زیبایی شنایی در فرهنگ و هنر اسلامی.

- محمد خیر البقاعی، نظرات من کتاب «الزهرة» لمحمد بن داود الاصفهانی؛

نقد و بررسی کتاب الزهرة اثر الاصفهانی از دانشوران قرن سوم ق که در موضوع عشق و محبت الهی فراهم آمده است.

شماره ۶۴، ۱۹۹۶

- نصرالدین البهرا، ابن سینا المفکر الموسوعی الرائد؛ سیری در احوال و تألیفات ابن سینا.

- شوقی شعث، التراث المعماری فی القدس الشریف؛ میراث معماری اسلامی در بیت المقدس در دوران سلسله ایوبیان.

- موسی الزعبی، کیف زیف الیهود الکتب المقدسة؛ پژوهشی تاریخی در چگونگی تحریف و تغییر لفظ و معانی

وارد در تورات از سوی یهودیان پس از حضرت موسی (ع).
- عبداللطیف الارناووط، تاریخ الكتاب؛

معرفی تفصیلی کتاب تاریخ الكتاب اثر الکساندر استیشفیس، این کتاب ضمن سلسله «عالم المعرفة» ذیل شماره

۱۶۹-۱۷۰ در کویت به چاپ رسیده است.

شماره ۶۵، ۱۹۹۶

- محمد زهیر البابا، المؤلفات الطبیة لجلال الدین السیوطی؛

معرفی و تحلیل آثار طبی سیوطی و همچنین مأخذشناسی مخطوطات این آثار.

- احسان هندی، العرب و اختراع البارود؛

ساخت و استعمال باروت در میان مسلمانان و ذکر شمه ای از تاریخچه این ماده در مشرق زمین.

- عدنان محمد احمد، الخطابة السیاسیة فی صدر الاسلام؛ شرحی بر ماهیت و انواع خطابه های سیاسی اجتماعی در صدر

اسلام و چگونگی به کارگیری آن در پیشبرد مصالح و منافع سیاسی.

شماره ۶۶، ۱۹۹۷

- سعد الکردی، یدور الدراسة الدلالیة لالفاظ القرآن الکریم؛ پژوهشی در مباحث دلالت در قرآن کریم و نقل و نقد آرای

مختلف در این زمینه.

- صدرالدین کوموش، السید الشریف الجرجانی و مکانته فی العلوم الاسلامیة؛

شرحی بر آثار و خدمات علمی سید شریف جرجانی از عالمان قرن نهم ق.

- شریف مفلح، رحلات یحیی الغزال الاندلسی المضامین والاهمیة التاریخیة؛

پژوهشی در سفرنامه های ابوزکریا یحیی بن الحکم البکری ملقب به غزال از عالمان برجسته اندلسی قرن سوم ق که در سمت

سفیر به اروپا و همچنین شرق اسلامی سفرهایی داشته است.

- محمد وائل الاتاسی، نظرة نافذة لتراثنا العلمی العربی؛ پژوهشی در باب ریشه ها و مبانی علوم فلسفی در جهان

اسلام و میزان و چگونگی ارتباط و تعامل این علوم با دانش های قبل از خود به ویژه علوم حوزه فرهنگ لاتینی.

شماره ۶۷، ۱۹۹۷

- بغداد عبدالمنعم، الکرچی العالم الریاضی والمهندس؛ پژوهشی در احوال و آثار ابوبکر محمد بن الحسن الکرچی

عالم بلند پایه قرن چهارم که آثار مهمی در دانش ریاضی و معماری پدید آورد.

- مسعود بوبو، اللغة العربیة والعالمیة؛ تحقیقی در چگونگی انتشار و گسترش زبان عربی به همراه

فتوحات در قرون نخست اسلامی در مناطق فتح شده.

- علی احمد، مساهمات الاندلسیین و المغاربة فی الحروب الصلیبیة؛

پژوهشی در علل و چگونگی مهاجرت اندلسیان و مغاربه به شرق اسلامی «شامات و مصر» و نحوه حضور آنان در جنگ های صلیبی.

- نشأت حمارنة، کناش یعقوب الکنشکری فی الطب؛ کلمه «کناش» بر مخطوطاتی اطلاق می شود که فاقد نام

کنکاشی در آرای ابن رشد در خصوص معنای حقیقت و شریعت.

- یوسف سلامة، دراسة لمفهوم المتوحد عند ابن باجة؛
درنگی در کتاب تدبیر المتوحد اثر ابن باجه و پژوهشی در
نظریه فیلسوف المتوحد.

- صلاح جرّار، مصارعة الثیران فالاندلس ابان الحكم
الاسلامی؛
نگهداری و مسابقه حیوانات در اندلس.

- غسان فینانوس، تأثیر العرب فی نهضة الفكر الغربی؛
خدمات و تأثیرات اندیشه علمی مسلمانان در فرهنگ و تمدن
غربی و نقد و بررسی آرای مختلف در این باب.

- الندوة الدولية لتراث محیی الدین بن عربی؛
گزارشی است مفصل از گردهمایی بین المللی میراث
محی الدین ابن عربی که در سال ۱۹۹۷ در دمشق با شرکت
صاحب نظران برگزار شده است.

شماره ۷۰، ۱۹۹۸

- فهد عکام، نحو تأویل تکاملی للقرآن الکریم؛
پژوهشی در سوره «الضحی» با توجه به دیدگاه های جدید در
دانش زبان شناسی.

- جعفر دك الباب، دعوة الى قرائة جديدة لتقص القرآن
الکریم؛

درك و دریافتی از قصص قرآن کریم با توجه به دیگر آیات
قرآن و با صرف نظر از روایات وارده در این باب.

- محمد قرانیا، ظاهرة اللون فی القرآن الکریم؛
تحقیقی در موضوع رنگ در قرآن کریم.

- عبدالحلیم علمی، نظریة المعرفة فی الفكر الصوفی
«ابن الخطیب انموذجا»؛

سیری در چگونگی تکرّون معرفت از دیدگاه اندیشه صوفیانه
با استناد به آرای «ابن الخطیب» دانشور مغربی قرن هشتم ق.

- حسن سحلول، عبدالقادر الجیلانی بین الحقیقة التاريخية
والاسطورة الادیبة؛

پژوهشی در احوال عبدالقادر گیلانی سرسلسله طریقه قادریه
با استناد به مستندات تاریخی و نقد روایات اساطیری و عامیانه.

- رضوان السح، فی الادب الصوفی؛
طرح دیدگاهی انتقادی در بررسی و تحلیل زندگی حلاج.

- محمد جمال طحان، الطريق الی الاسلامیة عند
الکواکبی؛

تحلیلی بر آرا و اندیشه های اصلاحی کواکبی.

مؤلف است و شاید بتوان کلمه کشکول را بر آن اطلاق نمود، در
این مقاله کناشی مورد بحث و تحلیل قرار می گیرد و طبق قرائنی
مؤلف آن ابوالحسین یعقوب الکشکری قلمداد می گردد که در
قرن سوم در موضوع طب فراهم آورده است.

- عبدالرحمن الکواکبی (حفید)، عبدالرحمن الکواکبی؛
درنگی بر احوال و افکار عبدالرحمن کواکبی صاحب کتاب
معروف طبایع الاستبداد که حفیدنوه وی آن را ارائه کرده و
گوشه هایی از زندگی و افکار وی را که تاکنون در پرده ابهام قرار
داشته است تبیین نموده است.

شماره ۶۸، ۱۹۹۷

- محنة الامام الطبری اختلاف الفقهاء؛
تحقیقی در اندیشه ها و آرای طبری و درنگی در کتاب
اختلاف الفقهاء که اثری است منسوب به طبری و بیان آرای
مختلف در آن.

- عبدالاله بنهان، التأویل الصوفی للنص؛
پژوهشی در تأویلات صوفیانه برخی آیات قرآن کریم.

- عبداللطیف الارناووط، فی تراثنا العلمی العربی؛
معرفی توصیفی کتاب «فی تراثنا العلمی العربی» اثر توفیق

الطویل که در موضوع خصائص و ویژگی های تفکر علمی در
جهان اسلام و مقایسه آن با جهان غرب نگاشته است.

- عزالدین لوبیش، حقیقة الاعجاز القرآنی عند الرافعی؛
اعجاز قرآن از منظر مصطفی صادق الرافعی.

شماره ۶۹، ۱۹۹۷

این شماره ویژه «اندلس» منتشر شده است که مجموعه
مقالاتی است که در دو گردهمایی «فلسفه در اندلس» و «میراث
محی الدین ابن عربی اندلسی» ارائه شده است.

- نصرالدین البهرة، العرب لم یغزوا الاندلس؛
پژوهشی در چگونگی ورود مسلمانان به اندلس و استقرار

آنان در آن خطه و این که فتح آن سرزمین و خضوع ساکنان
آن ناشی از چیرگی علمی و فرهنگی مسلمین بوده است، نه
فتح نظامی.

- طیب تیزی، الفلسفة العربية الاسلامیة اشکالیة و نقد؛
طرح دیدگاهی انتقادی در باب تفکر عقلی مسلمان.

- محمود خضرة، دلالة ابن عربی فی تفکیره الصوفی علی
مذهب وحدة الوجود؛

درنگی بر آرای ابن عربی در خصوص مسأله وحدت وجود.
- احمد برفاوی، الحقیقة والشريعة عند ابن رشد؛

- حامد خلیل، النزعة العقلية عند ابن رشد؛
مکانت و منزلت عقل از منظر ابن رشد.
- نایف بلوز، ابن رشد بین الایدیولوژیا و العقلانیه؛
پژوهشی در علل و چگونگی شکوفایی اندیشه عقلانی ابن رشد
در غرب و توقف و رکود این اندیشه در شرق.

- محمود حضرة، ابن رشد و مشروعیة التأویل؛
مبانی تأویل عقلانی پاره ای از امور شریعت از منظر ابن رشد.
- یوسف سلامة، مفهوم السلطة فی فلسفة ابن رشد؛
تحقیقی در اصول و مبانی حاکمیت از دیدگاه ابن رشد.
- حسین حرب، حدود العقل والرشدی؛

تعریف، ماهیت و مکانت عقل از منظر ابن رشد و تفاوت
چنین دیدگاهی با آرای دیگر فلاسفه و متفکران اسلامی.
- هانی مندس، السببیه عند ابن رشد؛
پژوهشی در مسأله فلسفی اسباب از دیدگاه ابن رشد.
- لؤی بلال، الفلك عند ابن رشد؛

تحقیقی در آرای ابن رشد در باب نجوم، علم هیئت و کواکب.
- عمار عامر، ابن رشد فی کتابه المفقود عربیاً؛
از جمله آثار ابن رشد کتابی بوده است که وی در شرح
جمهوری افلاطون فراهم آورده که در همان ایام به لاتین ترجمه
می شود، ولی اصل عربی آن هم اینک در دسترس نمی باشد و آن
ترجمه لاتین به زبان های مختلف ترجمه شده و این مقاله درنگی
است در ترجمه انگلیسی این کتاب و پژوهشی در آرای ابن رشد
در شرح جمهوری.

- حسین الحموی، الفلسفة الرشدية بين اجتهاد العقل و
ارتداد القلب؛

بختی در مهمترین ویژگی ها و خصائص فلسفه عقلی ابن رشد.
- میکال فورو کادا، ابن رشد فی سبایق العلمی الاندلسی؛
تشریح اوضاع علمی فرهنگی دوران ابن رشد در اندلس.

- ارغولیول، حوار الثقافات علی خطی ابن رشد؛
گفتگوی تمدن ها و فرهنگ ها براساس آرا و اندیشه های ابن رشد.
- عبدالله ابورشید، تلخیص السیاسة لابن رشد؛
پژوهشی در کتاب تلخیص السیاسة اثر ابن رشد.
- جعفر دك الباب، دعوة الى فلسفة رشدية عربية معاصرة؛
دعوت به بازگشت به مبانی فلسفی و عقلی ابن رشد و فراهم
آوردن منظومه ای فلسفی ملهم از ابن رشد که متناسب با نیازهای
جهان معاصر باشد.

- محمد زهیر البایا، تأثیر الحضارتین واللغتين اليونانية
والسریانیة بالعلوم العربیة الاسلامیة؛
تأثیر فرهنگ یونانی و سریانی بر دانش های مسلمانان در
موضوعات مختلف.

- محمد کشاش، كتب الغریب؛
پژوهشی در کتاب هایی که معنون به عنوان «غریب» شده اند
مانند غریب القرآن، غریب الحدیث، غریب اللغة و مانند آن.

- نشأت حمارنة، الرازی الطیب؛
سیری در احوال و آثار محمد زکریای رازی.
- عبدالقادر فیروح، وجود الحق و لواحق الوجود؛
پژوهشی در موضوع «زیبایی شناسی» از منظر ابوحنان توحیدی.
- محمد المقری، التصوف فی ایران القدیمة؛

پژوهشی در اندیشه عرفانی و معنوی در ایران باستان.
- ماجدة محناية، مفهوم الانسان عند ابی حیان التوحیدی؛
مفهوم انسان از نظرگاه ابوحنان توحیدی.
- عدنان محمد احمد، نظرات فی کتاب مصارع العشاق؛
سیری در کتاب مصارع العشاق اثر معروف ابن سراج.

- اسعد الخطیب، صور من جهاد الصوفیة؛
پژوهشی در خصوص جهاد در مقابل دشمن در میان صوفیان
قرن دوم و سوم ق.

- یاسر ماری، الكتابات التاريخية فی مسجد ابراهیم بن ادهم؛
تشریح سنگ نوشته های موجود در مسجد ابراهیم بن ادهم و
توضیح برخی مسائل تاریخی.

به مناسبت هشتصدمین سال درگذشت ابن رشد گردهمایی ای
جهانی در سال ۱۹۹۸ در دمشق برگزار گردید و صاحب نظران ابعاد
مختلف زندگی، آثار و افکار این عالم بزرگ اسلامی را کاویدند؛
مجموعه مقالات این گردهمایی به همراه مقالاتی دیگر درباره
ابن رشد در این شماره عرضه شده است.

- نصرالدین البحره، ابن رشد؛
گزارشی از فعالیت های فرهنگی در بزرگداشت ابن رشد و
برشمردن پاره ای امتیازات و برجستگی های علمی وی.
- محمد محفل، مدخل تاریخی الی عالم ابن رشد؛

پژوهشی تاریخی در اوضاع سیاسی اجتماعی و فرهنگی
دورانی که ابن رشد در آن متولد گشت.

- نجمان یاسین، التفكير الاجتماعی والاقتصادی فی کتاب «الاعاثة الامة بكشف الغمة»؛

پژوهشی در آرا و اندیشه های اجتماعی و اقتصادی مقریزی صاحب کتاب اعاثة الامة .

- ماجدة محناية، مفهوم النفس عند ابی حیان التوحیدی؛ نفس انسانی و تشریح دیدگاه ابو حیان توحیدی در باب آن .

- نافذ سوید، الحرفیون و دورهم التاريخی فی تطور المدینه الاسلامیه؛ نقش تاریخی حرف و صنایع در شکوفایی فرهنگ و تمدن اسلامی و چگونگی تکوین و معماری شهرهای اسلامی .

شماره ۷۷، ۱۹۹۹

این شماره ویژه معجم و معجم نگاری منتشر شده است و برخی مقالات آن عبارتند از:

- عبدالحفیظ السطی، المعجمات العربیة و اطوار التألیف فیها؛ پژوهشی در سیر تطور تاریخی معجم نگاری در جهان اسلام .

- جعفر دك الباب، فی نظام المعجم العربی؛ پژوهشی در نظام، اصول و مبانی معجم نگاری به زبان عربی .

- محمد علی الزرکان، تداخل المصطلحات العلمیة؛ پژوهشی در تداخل پاره اصطلاحات علمی مشترک بین اهل

حدیث، علمای لغت و فقیهان .

- عدنان البنی، المعجمیة فی الشرق العربی القدیمة؛ معجم نگاری در تمدن های باستانی خاورمیانه بر اساس

اکتشافات باستان شناسان و الواح کشف شده در مناطق باستانی .

- محمد زهیر البابا، المعاجم الطبیة العربیة؛ تحقیقی در آثار و تألیفات طبی دانشوران اسلامی که دارای ابعاد معجمی و دائرة المعارفی اند .

- نشأت حمارنة، اقدم المعجمات الطبیة العربیة؛ پژوهشی در معاجم و فرهنگ نامه های طب اسلامی و

درنگی در کتاب التنویر فی الاصطلاحات الطبیة اثر ابو منصور القمری از عالمان و طبیبان قرن چهارم ق .

شماره ۷۸، ۲۰۰۰

- احمد زیاد محبک، تجلیات المكان فی رسالة الغفران؛ نقد و تحلیل دیدگاه معرّی در خصوص اماکنی که در رسالة

الغفران از آنها نام برده است .

- مصطفی العدوانی، الجبایة و آثارها فی الدولة والمجتمع عند ابن خلدون؛ جمع آوری اموال و تأثیر آن بر ساختار اقتصادی دولت و

جامعه از دیدگاه ابن خلدون .

مختلف حیات علمی، فرهنگی و تاریخی و ادبی فرهنگ و تمدن اندلس را بررسیده است .

- نصرالدین البحره، عبدالملک ابن زهر الاندلسی و مکانته العلمیة؛

سیری است در احوال و آثار ابن زهر الاندلسی صاحب کتاب الاغذیة از عالمان و طبیبان قرن پنجم ق .

- عبدالحکیم الذنون، قصر الحمراء فی غرناطه؛ درنگی در ابعاد معماری و زیبایی شناسانه قصر الحمراء .

- محمد ظافر و فای، الحضارة العربیة فی الاندلس؛ درنگی در کتاب فضل الاندلس علی ثقافة العرب اثر

مستشرق اسپانیایی خوان فیریت .

- محمود الحاج قاسم محمد، وسائل الانعاش و قصص لاموات عادو للحیة فی التراث الطبی العربی؛

مفهوم مرگ از منظر عالمان و طبیبان مسلمان و نقل برخی آرای فلاسفه در تحلیل مسأله مرگ دائم و همچنین مسأله مرگ

موقت و چگونگی معالجه آن در طب اسلامی .

- نافذ سوید، صناعة الاسلحة فی العصر العباسی؛ صنعت اسلحه سازی در عصر عباسی .

- محمد امین ابوجوهر، ابراهیم النظام؛ پژوهشی در احوال و آرای ابراهیم نظام از معتزلیان مشهور

قرن دوم ق .

شماره ۷۶، ۱۹۹۹

- عبدالوهاب مدور، المعجزات العلمیة فی القرآن الکریم؛ اشاره ای به مسائل و موضوعاتی در قرآن که ناظر به طبیعت و

مسائل مربوط به آن است و ابعاد اعجازی چنین مسائلی .

- سعد محمد الکردی، اللغات الاخری فی القرآن و موقف الطبیب منها؛

لغات و واژگان غیر عربی قرآن و تشریح دیدگاه طبری در این خصوص .

- نشأت حمارنه، نظرة حدیثة لفهم تاریخ الطب العربی؛ طرح دیدگاهی جدید در ریشه های دانش طب در میان

مسلمانان که برخلاف نظریه رایج که بر آن است که دانش طب از راه ترجمه به جهان اسلام راه یافت .

- احمد سعید هوش، الاعاثة والطب فی التراث الحربی؛ پژوهشی در چگونگی به کارگیری و استفاده از طبیبان و

خدمات طبی در میادین جنگ و در بین نظامیان در تمدن اسلامی .

- محمد مندر لطفی، المأمون وراء محنة ابن حنبل؛ بررسی نقش و تأثیر مأمون خلیفه عباسی در فتنه خلق قرآن که بسیاری از مسلمانان در آتش آن سوختند .

- محمد کمال، وقفه مع الشيخ ابن عربی و مؤلفاته؛
سیری در تألیفات و آثار ابن عربی.
- عصام قصبجی، وحدة الوجود عند ابن عربی بین الفكر
والشعر؛
نظریه وحدت وجود از دیدگاه ابن عربی.
- خلف محمد جراد، التفاعل الثقافی والحضاری فی
العصر العباسی؛
ارتباطات و مناسبات فکری فرهنگی در عصر عباسی و
چگونگی ارتباط و استمرار حرکت علم در شرق و غرب اسلامی.

شماره ۸۱، ۲۰۰۱

- احمد ظاهر المنفی، صورة الارض عند ابن الوردی؛
پژوهشی در مصادر و مأخذ کتاب فريدة العجائب و فريدة
الغرائب اثر ابوفحص الوردی از عالمان جغرافی قرن نهم ق.
- محمد ابوزید ابوزید، نظرة قرآنیة فی نظریة مائتس الکائنیة؛
مقایسه و تحلیل نظریه جمعیتی مائتوس با دیدگاه های قرآنی
در این زمینه.
- عدنان النبی، العرب و الكتابة؛
تحقیقی در الفبا، نگارش و کتیبه های به دست آمده در مناطق
شامات کبیر (سوریه و اردن و فلسطین) در دوره قبل از اسلام.
- شحادة الحوزی، رفاعه الطهطاوی؛
سیری در احوال و افکار رفاعه رافع الطهطاوی از مصلحین
سده نوزده میلادی.
- بهاء الدین عبدالله الزهوری، کتاب مجاز القرآن لابی
عبیده؛

معرفی و تحلیل کتاب مجاز القرآن از ابی عبیده معمر بن مثنی،
عالم قرن دوم و سوم ق.
- نجمان یاسین، عطاء الموالی فی عصر الراشدين و
بنی امیه؛
پژوهشی در نظام موالی، روابط و مناسبات آنان با حاکمیت ها
و ابعاد اقتصادی حضور آنان در پاره عربی جهان اسلام.
- عبدالجلیل غزاله، وسیلة الاتصال بین سلیمان والنمل
والهدده؛
تحلیل و بررسی چگونگی ارتباط و تعامل حضرت سلیمان (ع)
با حیوانات به ویژه مورچه و هدهد.
- عبدالقادر شرشار، التراث الوطنی المخطوط؛
فهرست مخطوطات کتابخانه شخصی آل فروخی در شهر
ملیانه در الجزائر؛
در این فهرست مجموعاً ۲۴ نسخه خطی در موضوعات

- جهینه علی حسن، الجغرافی و الرحالة ابن حوقل؛
تحقیقی در اهمیت علمی سفرنامه ابن حوقل به جزیره سیسیل.
- عدنان محمد احمد، اسالیب التصوير فی خطابة صدر
الاسلام؛
تصویرگری حوادث و رویدادها و اماکن مانند تصویر بهشت
و جهنم در خطابه های صدر اسلام و نحوه تأثیر آن بر مخاطب
بررسی شده است.

- اکرم البوشی، السمعی و کتابه «الانساب»؛
درنگی در کتاب انساب اثر سمعی از عالمان قرن ششم ق.
- حسان فلاح، کتاب الماء (معجم طبّی لغوی)؛
سیری در کتاب الماء اثر «ازدی» مشهور به ابن الذهبی از
دانشوران اندلسی قرن پنجم که اثر خود را به مثابه فرهنگی جامع
شامل طب، گیاه شناسی و علم تغذیه فراهم نموده است.

شماره ۷۹، ۲۰۰۰

- محمد زهیر البابا، التعدین اساس علم الکیمیاء؛
پژوهشی در دانش معدن شناسی، سنگ شناسی و خاک شناسی
در تمدن اسلامی به مثابه پایه و اساس دانش کیمیا و ذکر آرای
مختلف دانشوران مسلمان در این مسأله.
- شاکر مطلق، من تاریخ الطب عند العرب الطیبیان؛
ابن رضوان و ابن بطلان؛
پژوهشی تطبیقی در آرای طبی دو طبیب بزرگ اسلامی
ابن رضوان طبیب مصری و ابن بطلان طبیب بغدادی.
- محمود الارناؤوط، ابن کثیر و کتابه التفسیر؛
درنگی در ابعاد مختلف تفسیر ابن کثیر.

شماره ۸۰، ۲۰۰۰

این شماره ویژه ابن عربی و در مقام نکوداشت ابن عارف
برجسته جهان اسلام فراهم آمده است.
- نصرالدین البحره، شاعر دینه الحب؛
سیری در زندگی و افکار محی الدین بن عربی.
- عبدالرحمن الدرکزلی، حیاة ابن عربی و فلسفته؛
پژوهشی در زندگی و اندیشه های فلسفی ابن عربی.
- محمود عکام، لمحة من نفعه: الانسان فی فکر ابن عربی؛
مقام و مراتب مختلف انسان و انسانیت از منظر ابن عربی.
- سعاد حکیم، المرأة ولیة و انثی؛
زن و مقام معنوی وی از دیدگاه ابن ربی.
- حسین صدقی، مفهوم المرأة فی فکر ابن عربی؛
زن از دیدگاه محی الدین ابن عربی.

معرفی و تحلیل کتاب تبصرة ارباب الالباب فی کیفیة النجاة من الحروب من الاسواء اثر مرضی بن علی الطرطوسی از دانشمندان قرن ششم ق که در علم سلاح و معدّات جنگی نگاشته است .

شماره ۸۵، ۲۰۰۲

- محمد ابوزید ابوزید، ارض میعاد: نظرة قرآنیة فی العهود التوراتیة؛

بررسی و تحلیل تاریخی پاره‌ای عهود و مواعید ذکر شده در تورات از منظر قرآن کریم .

- فاروق حسن نورالدین، النظام العشری فی التراث العربی الاسلامی؛

نظام ده‌دهی دیویی و چگونگی تناسب و کارآمدی آن با مجموعه علوم و معارف اسلامی به مثابه یک منظومه معرفتی .

- عمر الحمود، الرقة فی عهد الرشید؛
شهر رقه در دوران هارون الرشید .

- رشید بن مالک، قراءة سیمیائیة فی کتاب اغائة الامة؛
پژوهشی زبان‌شناسانه در کتاب اغائة الامة بکشف الغمة اثر مقریزی از عالمان مصری قرن هشتم و نهم که در تاریخ قحطی فراهم آمده است .

- نجمان یاسین، انساب الاشراف للبلاذری مصدرآ للتاریخ الاقتصادي الاسلامی؛

تحقیقی در تاریخ تحولات اقتصادی دوران نخستین اسلامی از خلال جلد پنجم انساب الاشراف بلاذری .

- سلیمی محجوب، ابوالخیر الاشیبلی؛
درنگی در کتاب عمدة الطبیب فی معرفة النبات اثر ابوالخیر الاشیبلی از عالمان و طبیبان و گیاه‌شناسان اندلسی در قرن پنجم ق .

شماره ۸۶-۸۷، ۲۰۰۲

- حسین جمعه، فکرة الزمن فی الدراسات العربیة؛
مفهوم وقت و زمان در اندیشه عالمان اسلامی .

- جمانه طه، المجتمع والمرأة فی شعر ابی العلاء المعری؛
سیری در اوضاع جامعه و منزلت زن در دوران ابوالعلی المعری از خلال تفحصی در مؤلفات وی .

- احمد محمد ویس، الظاهرة القرآنیة و امتیازها من فنون القول؛

تحقیقی در ویژگی‌های «کلام» خداوند در قرآن کریم .

- عدنان الرفاعی، فطریة المفردة القرآنیة؛

پژوهشی در اعجاز عددی قرآن کریم .

تصوف، علم الحساب، ادعیه و اذکار و علوم قرآن و حدیث معرفتی شده است .

- وجیه الشریجی، اضواء علی المجمع العلمی العربی بالهند؛

معرفی فعالیت‌ها و اقدامات مجمع علمی عربی در دانشگاه علیگره هند که در سال ۱۹۷۶ تأسیس شده است .

- مزاری شارف، الطریقه البرهانیة الدسوقیة الشاذلیة؛
معرفی طریقه شاذلیه از فرق صوفیان شمال آفریقا که در مصر و سودان و الجزائر به فعالیت مشغولند .

- جمیل موسی النجار، التنظیر والتطبیق فی العمل التاریخی الخلدونی؛

کاستی‌های روش‌شناسی در تاریخ‌نگاری و نقل و تحلیل تحولات و رویدادهای تاریخی .

شماره ۸۳-۸۴، ۲۰۰۱

- محمد وائل بشیر، فجر العلم الحدیث؛
معرفی و نقد و تحلیل کتاب فجر العلم الحدیث: الاسلام،

الصین، الغرب اثر توبی هاف ترجمه احمد محمود صبحی .

- عبدالستار حمدون، المحدث ابویعلی الموصلی؛
سیری در احوال و آثار ابویعلی الموصلی از مشایخ محدثین بزرگ قرن سوم ق .

- محمود الارناووط، ترجمة العربی فی کتاب شذرات الذهب؛

شرح حال محی‌الدین بن عربی در کتاب شذرات الذهب فی اخبار من ذهب اثر ابن عماد حنبلی .

- عبداللطیف خطاب، ادیرة القدس الشریف؛
معرفی و توصیف اماکن مذهبی مسیحیان در شهر بیت المقدس بر حسب قدمت تاریخی آنها .

- عبدالرزاق الاصر، المستشرق لویی ماسینیون ما له و ما علیه؛

تأملی در کارنامه و خدمات علمی لویی ماسینیون مستشرق فرانسوی معاصر .

- محمد عدنان قیطاز، شمس الدین البرماوی؛
سیری در احوال و آثار شمس الدین البرماوی از عالمان مصری قرن نهم ق .

- اسعد الخطیب، موقف الامام احمد بن حنبل من التصوف والصوفیة؛

تصوف و صوفیان در آرا و اندیشه‌های احمد بن حنبل .

- تحقیق کلود کاهن، تبصرة ارباب الالباب؛

شماره ۸۹، ۲۰۰۳

- مختار قطش، الانسان عند الجاحظ؛ ماهیت انسان و طبیعت انسانی از دیدگاه جاحظ.
- الفکر الاخلاقی عند ابی حیان التوحیدی؛ تحلیل و نقد اندیشه اخلاقی از منظر ابو حیان توحیدی.
- عربی احمد، اثر حروف المعانی فی تعدد المعنی؛ پژوهشی در چگونگی دلالت الفاظ بر معانی در قرآن کریم.
- آمنه بلعلی، الاقناع المنهج الامثل للتواصل والحوار غاذج من القرآن والحديث؛ شیوه گفتگو در قرآن و حدیث.
- زهیر حمدان، من تراثنا الطیبی؛ سیری در کتاب تذکرة الکحالیین اثر شرف الدین الکحالی البغدادی از طیبیان مشهور قرن چهارم بغداد.

شماره ۹۰، ۲۰۰۳

- محمد یوسف الشربجی، اثر القرآن الکریم فی اللغة العربیة والتحدیات المعاصرة؛ بحثی در اهمیت قرآن کریم در حفظ و پاسداشت زبان فصیح عربی و چالش های معاصر در حوزه زبان و ادب عربی.
- فواز سیوف، کتب التاریخ مصدر متجدد للمعلومات الثقافیة؛ پژوهشی آماری در کمیّت عددی عالمان اسلامی و ارتباط آن با دوران فراز و نشیب فرهنگ و تمدن اسلامی در جهان اسلام.
- موفق ابوطوق، دور العرب فی تقدم طب الانسان؛ پیشرفت های دانش دندان پزشکی در تمدن اسلامی.
- عبود قره، الابداع العربی فی علم الفلك؛ پژوهشی در کارنامه دانش نجوم در میان مسلمین.
- سمر روحی، لباب الآداب؛ سیری در کتاب لباب الآداب اثر ابن منقذ از عالمان شامی قرن ششم ق.

- عبدالرحمن بدرالدین، الحران مدينة المنسیة؛ پژوهشی درباره شهر حران و دانشورانی که از این منطقه ظاهر شدند.
- سلیمی محبوب، اضاء علی مؤتمر تاریخ العلوم فی اردن؛ گزارش مفصلی از گردهمایی «تاریخ علوم در میان مسلمانان عرب زبان» که در شوال ۱۴۲۳ در اردن برگزار شده است.

شماره ۹۱، ۲۰۰۳

- هایل محمد طالب، ظاهرة التنغیم فی التراث العربی؛ نغمه از دیدگاه عالمان علم تجوید و دانشمندان علم موسیقی در جهان اسلام.

- عبدالواحد ذنون طه، القدس و علماء الغرب الاسلامی؛ درنگی در اهمیت علمی فرهنگی شهر بیت المقدس در خلال جنگ های صلیبی و چگونگی ارتباط عالمان خطه غرب اسلامی «مغرب و اندلس» با این شهر مقدس.
- حسن مصطفی سحلول، الحاج و قاطع الطریق؛ سیری در سفرنامه ابن جبیر از عالمان مشهور اندلسی و درنگی در برخی پدیده های اجتماعی عصر وی.
- قحطان صالح الفلاح، القصة علی لسان الحیوان؛ سنت قصه گویی از زبان حیوانات در فرهنگ عامه مسلمانان با تفحصی در کتاب النمر و الثعلب اثر سهل بن هارون.
- محمد زهیر البابا، احمد فارس الشریاق؛ سیری در احوال و آثار احمد فارس الشریاق از نویسندگان و ادبای لبنانی قرن نوزدهم.

- حسن حمید، روحی خالدی؛ شرحی بر احوال و آثار روحی خالدی از نویسندگان و ادبای شامی قرن نوزدهم.

شماره ۸۸، ۲۰۰۲

- این شماره ویژه خالد بن ولید از مردان نظامی صدر اسلام، است.
- وهبه الزحیلی، المقومات الفکرية والشخصیة لحالد بن الولید؛ بحثی در ویژگی های فکری و شخصیتی خالد بن ولید.
- عبدالله الصالح العثمینی، خالد بن الولید فی کتابة شخصیتین عسکریتین عربیة و غریبیه؛ شخصیت نظامی خالد بن ولید از دیدگاه دو تن از نویسندگان معاصر «محمود شیت خطاب» و «غلوب باشا».
- هانی المبارک، خالد بن ولید و حروب الردة؛ جنگ های رده و نقش و تأثیر خالد بن ولید در آن.
- محمود الربداوی، و للمرأة دور نضالی فی معركة الیرموک؛ نقش زنان در نبرد یرموک از جنگ های صدر اسلام.
- نبیل صافی، معارک خالد و نتائجها؛ پژوهشی در جنگ ها و نبردهای خالد بن ولید و نتایج آن.
- محمد ظاهر وتر، خالد بن ولید و اهم معارک الفتوح؛ ارزیابی و تحلیل مهمترین نبردهای خالد بن ولید.
- جمانه طه، سیف الله خالد بن ولید؛ معرفی و نقد کتاب سیف الله اثر جنرال اکرم که در شرح زندگی و فعالیت های نظامی خالد بن ولید تألیف نموده است.

پژوهشی در چگونگی تکوین و تشکیل طبقات اجتماعی و مناسبات و روابط طبقات مختلف اجتماعی در جوامع اسلامی.

- العربی قلیلیه، التفكير العلمی عند ابن خلدون؛
روش شناسی اندیشه علمی ابن خلدون و قلمرو وسعت دیدگاه فرهنگی و تمدنی وی.

- زهیر حمیدان، فخرالدین الرازی و اشهر مؤلفاته؛
مأخذشناسی آثار و مؤلفات فخر رازی.

- احمد فوزی الهیب، بهاءالدین بن شداد؛
سیری در کتاب النوادر السلطانية والمحاسن الیوسفیة اثر بهاءالدین بن شداد از عالمان قرن پنجم و ششم که به شرح زندگانی صلاح الدین ایوبی پرداخته است.

شماره ۹۵، ۲۰۰۴

- عبدالحق زریوخ، المدرسه والکتاب واصولهما اللغویة والتاریخیة؛

تحقیقی در تاریخ تطور واژه های مدرسه و کتاب در تمدن اسلامی.

- فاطمة بنت عبدالوہیبی، الظل فی المینثولوجیا والمدونة التراثیة والدینیة والصوفیة؛

پژوهشی در اصطلاح «ظل» در فرهنگ اسلامی؛ این واژه در اساطیر، فرهنگ شفاهی، فرهنگ دینی و میراث تصوف، معانی و دلالت های مختلفی را با خود حمل می نماید.

شماره ۹۶، ۲۰۰۴

- برکات محمد مراد، ابن الازرق بین بدائع السلک و روضة الاعلام؛

سیری در کتاب بدائع السلک و روضة الاعلام اثر ابن الازرق از عالمان قرن نهم ق.

- محمود الریداوی، الصوم فی التراث الانسانی والاسلامی؛

پژوهشی در رمضان و روزه در فرهنگ اسلامی.

- شوقی شعث، مدن القوافل فی شبه الجزيرة العربیة و بلاد الشام؛

تحقیقی در شهرها و مراکز که کاروان های تجاری و زیارتی فرود می آمدند و محلی بوده است برای تبادل فکر، فرهنگ، کالا و غیره.

- حسین الصدیق، الوعي و الارادة؛

- حبیب مونسى، آلیات التصوير فی المشهد القرآنی؛
تصویرپردازی کلامی در قرآن کریم.

- محمد سلیمان حسن، کراتشکوفسکی والشرق الاسلامی؛
سیری در احوال و کارنامه علمی کراچکوفسکی خاورشناس معروف روس.

- رضوان السح، بین السهروردی و الحلاج؛
مقایسه ای در زندگی و احوال حلاج و سهروردی.

- عبدالقادر خلیقی، حواضر الاندلس ومکانها؛
پژوهشی در جمعیت و جغرافیای اندلس از خلال کتاب نفع

الطیب من غصن الاندلس الرطیب اثر تلمسانی.

- بهاءالدین الزهوری، کتاب معانی القرآن؛
سیری در کتاب معانی القرآن اثر فرآء از عالمان قرن دوم ق.

شماره ۹۲، ۲۰۰۳

این شماره ویژه محقق و ادیب بلند پایه معاصر مرحوم استاد سعید افغانی (۱۹۰۷-۱۹۹۷) انتشار یافته است؛ دیگر مقالات این شماره عبارت است از:

- وهبة الزحیلی، عائشة والسیاسة؛
پژوهشی در نقش سیاسی عایشه پس از وفات رسول گرامی

اسلام (ص) به ویژه در دوران امام علی (ع).

- محمود فاخوری، مع کتاب اسواق العرب فی الجاهلیة والاسلام؛
سیری در کتاب اسواق العرب ... اثر سعید افغانی.

شماره ۹۳-۹۴، ۲۰۰۴

- احمد حسن الخمیس، حركة التألیف المعجمی فی مفردات القرآن؛

گزارش و تحلیلی از تألیفاتی که در موضوع معاجم و واژه نگاری قرآن کریم صورت گرفته است به ویژه معاجم «غریب القرآن».

- اسماعیل مغمولی، المصطلح فی التراث العربی الاسلامی و طرق وضعه؛

پژوهشی در چگونگی حرکت و نهضت وضع اصطلاح و واژه سازی در منظومه دانش های رایج در جهان اسلام از قرن

دوم تا دوران معاصر.

- عبدالعزیز بن علی الغریب، التدرج الاجتماعی فی التراث العربی الاسلامی؛

بحثی در چگونگی ارتباط و تعامل فرهنگ و سیاست در دوره حاکمیت نورالدین محمود زنگی از حکمرانان حلب در قرن ششم.

- محمد حریر، مفهوم الامة عند مفسری القرآن فی التراث الاسلامی؛

پژوهشی در مفهوم و دلالت کلمه «امة» در قرآن کریم و نقل و تحلیل آرای مفسران در این باب.

- عدنان عمر الخطیب، الراغب الاصفهانی و كتابه المحاضرات؛

سیری در كتاب محاضرات اثر راغب اصفهانی.

شماره ۹۷، ۲۰۰۵

- حسین جمعة، من القواسم المشتركة بين الادب الفارسی والعربی؛

ابعاد و وجه مشترك بين ادبيات فارسی و عربی.

- عبدالقادر صوفی، العقل؛

تعريف، مكانت، قلمرو و ادلة عقل و تفكر عقلانی در اسلام با استناد به منابع كهن.

- محمد عرب، التجربة الروحية للغزالي؛

پژوهشی در تجارب و احوال روحی نفسی امام محمد غزالی.

- خالد یونس الخالدي، طلب اليهود من المسلمين فتح

الاندلس حقيقة ام ادعاء؛

تحقیقی در فتح اندلس و ورود مسلمانان به آن دیار و طرح و مناقشه آرای مختلف در این موضوع.

- لؤی علی خلیل، الكرامات فی التراث العربی الاسلامی

«النموذج الاندلسی»؛

پژوهشی تاریخی-اجتماعی در احوال صوفیان و درنگی در

مسألة «كرامات» و ابعاد و تأثیرات مختلف اجتماعی آن.

- حنیفی هلالی، الاندلسيون فی كتابات احمد المقرئ

التلمسانی؛

سیری در دو كتاب از هار الرياض و نفح الطیب اثر مقرئ

در موضوع محاکم تفتیش عقاید مسلمانان در اسپانیا.

- مصطفى يعقوب عبدالنبي، الجماهر للبيروني و اثره في

تاريخ العلم؛

معرفی و تحلیل كتاب الجماهر في معرفة الجواهر اثر

معروف بیرونی و تأملی در دانش معدن شناسی در بین عالمان

جهان اسلامی و تألیفات آنان در این باب.

- مختار فوزی النعال، الجودی؛

پژوهشی درباره جیل جودی کوهی که کشتی نوح (ع) بر آن استقرار یافت از منظر قرآن، کتاب های مقدس و منابع تاریخی.

شماره ۹۸، ۲۰۰۵

- جمانة طه، عزالدین القسام درة تاج الجهاد؛

سیری در زندگی و مجاهدات عزالدین قسام.

- وليد محمد السرايبي، مظاهر ثقافة ابي حيان الاندلسي؛

سیری در كتاب التذيل و التكميل في شرح كتاب التسهيل اثر

ابو حيان الاندلسي و تأملی در چگونگی انعكاس علوم و فرهنگ

رايخ در اندلس در كتاب وی.

- محمود الريدوي، اهداف ترجمات القرآن و انماطها عبر

التاريخ؛

بحثی در اهداف و مقاصد ترجمه قرآن.

- امينة طيبي، الدراسة فوق التشكييلية عند الفلاسفة

المسلمين؛

پژوهشی زبان شناسانه در برخی ویژگی های صوتی و ايقاعی

مانند «نبره و تنغيم» از منظر فلسفی از خلال آثار فلاسفه اسلامی.

- عبدالوهاب محمود المصري، قراءة في كتاب؛

معرفی و نقد كتاب التفسير الاسلامي للتاريخ اثر عماد الدين

خليل.

- عبدالقادر شرشار، كتاب الرحلة الى المغرب والمشرق

لابي العباس المقرئ؛

سیری در سفرنامه ابو العباس المقرئ از عالمان مغربی قرن

دهم ق.

- نشأت حمارة، ابن الاكفاني و مؤلفاته؛

پژوهشی در احوال و آثار ابن اكفان دانشور بلند پایه مصري

در قرن هشتم. وی از مؤلفين برجسته تاريخ علوم در جهان

اسلام محسوب می شود.

- عبدالحق زريوح، ابن رأس الناصري الجزائري و مؤلفاته؛

شرحی بر احوال و آثار ابن رأس الناصري از عالمان

الجزائري در قرن دوازدهم ق.

